

SOCIÁLNE VYLÚČENÁ SKUPINA- BEZDOMOVCI

SOCIALLY EXCLUDED GROUP - HOMELESS

PETER MATYŠÁK

Abstrakt

Výskum v našom príspevku bol zameraný na to, ako spoločnosť vníma bezdomovcov, problematiku a riešenie bezdomovectva, situáciu v ktorej by sa mohol ocitnúť každý z nás. Výskum sme robili prostredníctvom dotazníkov. Výsledky z dotazníkov uvádzam v nasledujúcej časti.

Kľúčové slová: bezdomovectvo, chudoba, streetwor., sociálna práca, azylové centrá, útulky.

Abstract

The research in our contribution was focused on how homeless people feel about homelessness, problem solving and homelessness, a situation in which each of us could find themselves. We did research through questionnaires. I present the results of the questionnaires in the following section.

Keywords: homelessness, poverty, streetwork, social work, asylum centers.

Úvod

Aj bezdomovci patria k marginalizovaným skupinám obyvateľstva. Vysoká koncentrácia ľudí bez domova je predovšetkým v hlavnom meste, kde ich žije okolo 2000 až 3000, rovnako ako v Košiciach, ale i v iných mestách krajského významu, čo je dané špecifickými podmienkami ako napr. migráciou za prácou a pod. Celoslovenský počet ľudí bez domova na Slovensku je kvôli neexistencii výskumov, nemožné odhadnúť.

Riešenie problematiky bezdomovectva na Slovensku je skôr doménou cirkví a aktivistov neziskového sektora. Je nedostatok špecializovanej sociálnej práce, ktorá ľudí bez domova vedie k dlhodobému riešeniu situácie a k nezávislosti od poskytovanej pomoci.

Cieľom výskumu bol pohľad ľudí na sociálne vylúčenú skupinu- bezdomovcov. Tento príspevok prináša len čiastkový pohľad na bezdomovcov. Aj napriek úprimnému záujmu sa nám nepodarilo komplexne celý problém preskúmať vzhľadom na jeho tak široký rozsah. Tejto téme sa venuje málo odborníkov a preto nie je ani dostatok odbornej literatúry.

Empirická časť

Výskum v našom príspevku bol zameraný na to, ako spoločnosť vníma bezdomovcov, problematiku a riešenie bezdomovectva, situáciu v ktorej by sa mohol ocitnúť každý z nás. Výskum sme robili prostredníctvom dotazníkov. Výsledky z dotazníkov uvádzam v nasledujúcej časti.

Cieľ výskumu

Cieľom výskumu bolo zistiť pohľad ľudí na bezdomovectvo. Ako bezdomovcov vníma dnešná spoločnosť.

Stanovenie hypotéz

Stanovili sme si tieto hypotézy:

1. Predpokladáme, že väčšina opýtaných respondentov sa stretla s bezdomovcami.

Táto prvá hypotéza by sa nám mala potvrdiť otázkami z dotazníka:

č. 4. Nachádzajú sa bezdomovci aj vo vašom meste?

č. 5. Stretávate bezdomovcov?

č. 6. Kde najčastejšie stretávate bezdomovcov?

č. 7. Čo cítite, keď vidíte bezdomovca?

2. Predpokladáme, že väčšina opýtaných respondentov by vedela ako pomôcť bezdomovcom.

Táto hypotéza by sa nám mala potvrdiť otázkami z dotazníka:

č. 13. Pomohli ste niekedy bezdomovcom? Ak áno akou formou?

č. 14. Máte vo svojom meste útulok?

č. 15. Je podľa vás nocľah v nocľahárni bezplatný?

3. Predpokladáme, že väčšina opýtaných respondentov si myslí, že terénna sociálna práca pomáha riešiť problémy bezdomovectva.

Tretia hypotéza by sa nám mala potvrdiť otázkami z dotazníka:

č. 18. Viete čo je terénna sociálna práca?

č. 19. Využíva sa podľa vás terénna sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami?

č. 20. Sú bezdomovci, podľa vás, ochotní riešiť svoju situáciu?

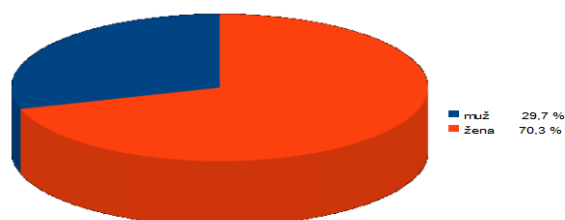
Respondenti

Nášho výskumu sa zúčastnilo 111 anonymných respondentov. Z celkového počtu respondentov bolo 78 žien a 33 mužov vo veku 20 a viac rokov.

Sprostredkovanie dotazníkov

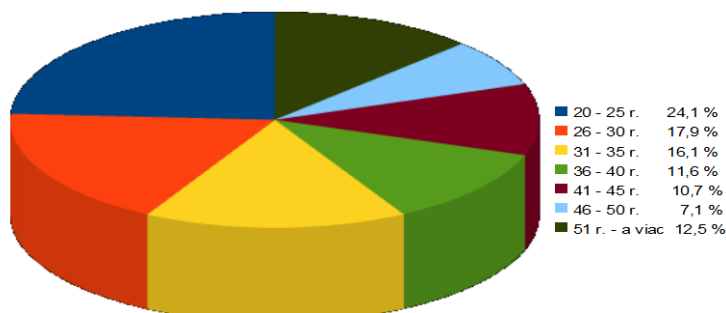
Návratnosť dotazníkov bola 100 % . Získali sme 111 vyplnených dotazníkov. Všetci opýtaní respondenti odpovedali na všetky otázky z dotazníku. Výsledky dotazníku sme spracovali do grafov.

Graf č. 1: Pohlavie

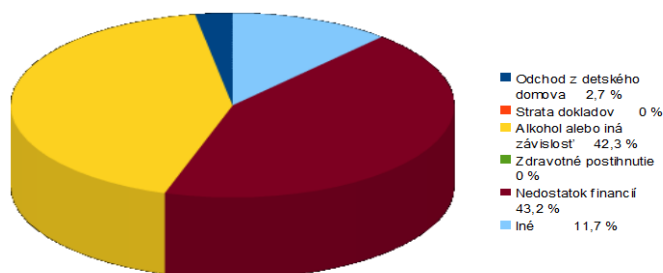
Podľa grafického znázornenia na dotazník odpovedalo viac žien ako mužov. Z celkového počtu opýtaných respondentov bolo 29,7 % mužov a 70,3 % žien

Graf č. 2: Vek

V druhej otázke bol zisťovaný vek opýtaných respondentov. Najviac opýtaných respondentov bolo vo vekovej hranici 20 - 25 rokov, čiže 24,1 % z celkového počtu opýtaných. Najmenej respondentov bolo vo veku 46 – 50 rokov a to 7,1 % opýtaných. Vo veku 26 – 30 rokov odpovedalo na dotazník 17,9 % respondentov, 31 – 35 rokov odpovedalo 16,1 % respondentov, 36 – 40 rokov odpovedalo 11,6 % respondentov, 41 – 45 rokov odpovedalo 10,7 % respondentov a vo veku 51 rokov a viac odpovedalo na dotazník 12,5 % opýtaných respondentov.

Graf č. 3: Prečo existujú bezdomovci?

Najviac respondentov, a to 43,2 % z celkového počtu opýtaných, odpovedalo na tretiu otázku – prečo existujú bezdomovci – odpoveďou - Nedostatok financií. Na druhom mieste z dôvodov – prečo existujú bezdomovci – je Alkohol alebo iná závislosť, v počte opýtaných 42,3 %. Na treťom mieste je odpoveď – Iné – 11,7 % opýtaných, kde boli uvedené možnosti: zadĺženie sa a následná exekúcia majetku, životný štýl, nehody v živote, vyhodenie z domu, je to vizitka nedbalosti spoločnosti, rozpad manželstva, viac faktorov, zlyhanie spoločnosti, každá z vyššie uvedených možností môže mať vplyv na vznik bezdomovectva.

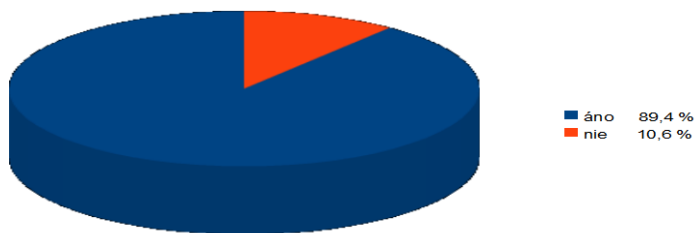
Najmenej opýtaných, čiže 2,7 %, si myslí, že bezdomovci existujú kvôli odchodu z detského domova. A ani jeden z opýtaných respondentov si nemyslí, že bezdomovcami sa môžu stať ľudia kvôli zdravotnému postihnutiu alebo keď stratia doklady.

Graf č. 4: Nachádzajú sa bezdomovci aj vo vašom meste?

Podľa znázorneného grafu vyplýva, že nie v každom meste na Slovensku sa nachádzajú bezdomovci, ale vo väčšine miest áno, načo odpovedalo 72,5 % opýtaných respondentov. Odpoveď nie vyznačilo 27,5 % opýtaných respondentov.

Graf č. 5: Stretávajú sa bezdomovcov?

Na piatu otázku odpovedalo možnosťou áno 89,4 % opýtaných a možnosťou nie odpovedalo 10,6 % opýtaných respondentov. To znamená, že väčšina opýtaných stretáva bezdomocov.

Graf č. 6: Kde najčastejšie stretávate bezdomocov?

Opýtaní respondenti na otázku č. 6 odpovedali nasledovne:

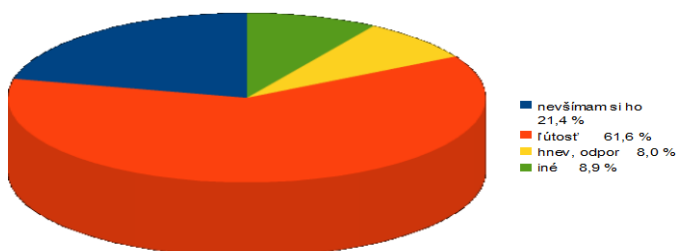
odpoveď – na ulici- vyznačilo 48,6 % opýtaných

– v parku – vyznačilo 9,2 % opýtaných

- na autobusovej alebo železničnej stanici – vyznačilo 33,9 % opýtaných

- iné – vyznačilo 8,3 % opýtaných, tu boli uvedené možnosti – pred obchodom, obchodnými centrami, všade.

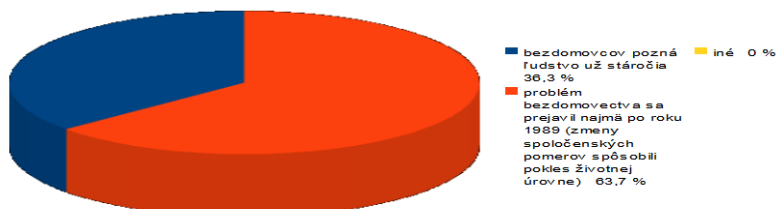
Graf č. 7: Ako reagujete, keď vidíte bezdomovca?

Podľa výsledkov znázornených v grafe č. 7, cíti ľútosť k bezdomovcom 61,6 % opýtaných respondentov, čo je najviac z celkového počtu opýtaných. Bezdomocov si nevšima 21,4 % a cíti k nim hnev a odpor 8 % opýtaných respondentov. Iné označilo 8,9 % opýtaných. Odpovede pre možnosť iné: veľa ľudí si za svoju situáciu môžu sami, Nenávidím to zlo, ktoré ho na ulicu dostalo, odpúšťam mu že tak smrdí. Ľútosť

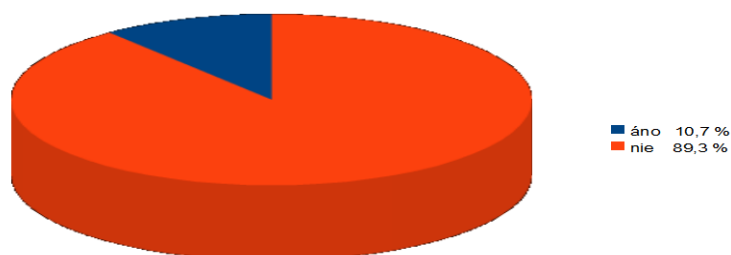
niekedy aj odpor. Nič. Ľútosť, ale nemienim suplovať štát. Hnev ale aj ľútosť a rovnako nezáujem. Zmiešané pocity. Už si to nevšímam.

Graf č. 8: Odkedy podľa vás počut' o bezdomovcoch?

O bezdomovcoch počut' podľa dotazníku hlavne po roku 1989, túto možnosť označilo 63,7 % opýtaných a zvyšných 36,3 % si myslí, že bezdomovcov pozná ľudstvo už stáročia.

Graf č. 9: Je otázka bezdomovectva riešená dostatočne?

Väčšina opýtaných (89,3 %) si myslí, že otázka bezdomovectva nie je riešená dostatočne.

Ostatní (10,7 %) si myslia opak, čiže otázka je riešená dostatočne.

Graf č. 10: Kto by podľa vás mal riešiť otázku bezdomovectva?

Opýtaní na otázku Kto by podľa vás mal riešiť otázku bezdomovectva odpovedali v poradí:

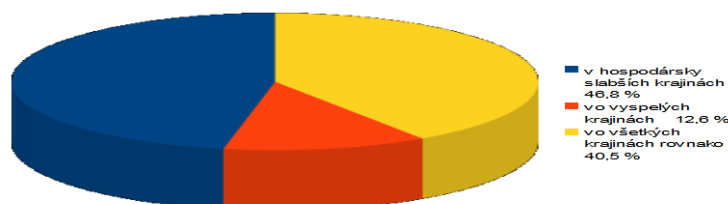
- vláda – odpovedalo 60 %, mestá a obce – odpovedalo 30,9 %, VÚC – odpovedalo 4,5 % a na iné tiež 4,5 % respondentov. Odpovede na možnosť iné: cirkev v spolupráci s Úradom práce sociálnych vecí a rodiny, všetci.

Graf č. 11: V ktorej časti Slovenska sa vyskytuje najviac bezdomovcov?

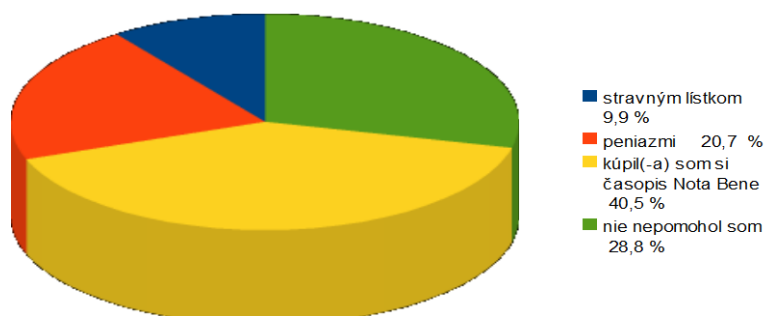
Najviac bezdomovcov sa nachádza na východnom Slovensku. Na túto možnosť odpovedalo 47,3 % opýtaných. Západné Slovensko označilo 40,9 %, severné Slovensko 3,6 % a južné Slovensko označilo 8,2 % opýtaných.

Graf č. 12: V ktorých krajinách sveta sa najviac vyskytuje bezdomovectvo.

Podľa výsledkov dotazníka sa bezdomovectvo najviac vyskytuje: v hospodársky slabších krajinách 46,8 % odpovedalo, vo vyspelých krajinách 12,6 % a vo všetkých krajinách rovnako - odpovedalo 40,5 %.

Graf č. 13: Pomohli ste niekedy bezdomovcom? Ak áno akou formou?

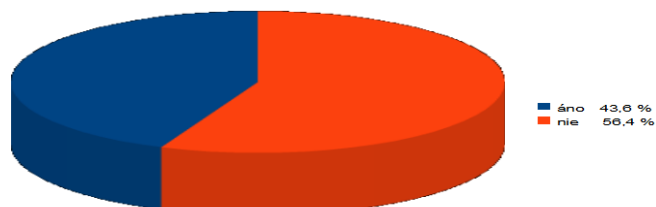

Ludia poskytujú bezdomovcom pomoc v tomto poradí:

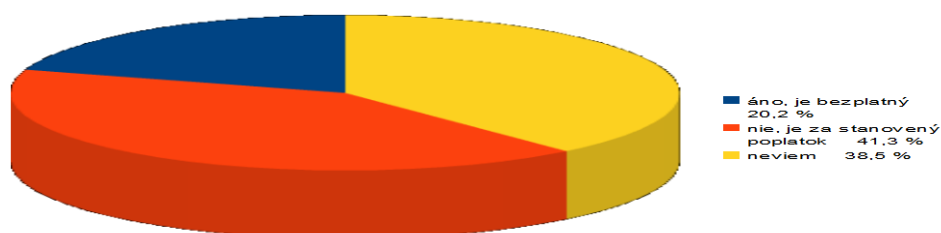
1. kúpa časopisu Nota Bene – 40,5 %
2. neposkytujú bezdomovcom žiadnu pomoc – 28,8 %

3. poskytnutie peňazí – 20,7 %
4. poskytnutie stravného lístku – 9,9 %

Graf č. 14: Máte vo svojom meste útulok?

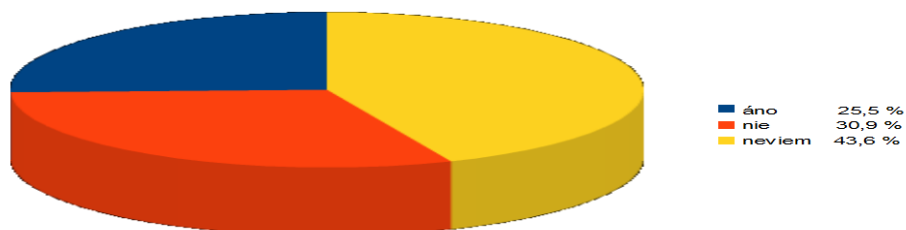
Viac ako polovica, presnejšie 56,4 %, opýtaných respondentov odpovedala na 14. otázku nie, to znamená, že v mestách v ktorých žije nadpolovičná väčšina opýtaných, nie je útulok. 43,6 % respondentov odpovedalo áno, nachádza sa v ich meste útulok.

Graf č. 15: Je podľa vás nocľah v nocľahárni bezplatný?

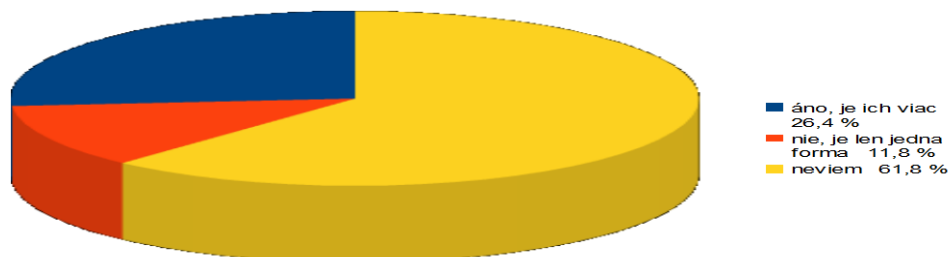
Nocľah v nocľahárni je bezplatný podľa 20,2 % opýtaných. Nie je bezplatný, ale za určitý stanovený poplatok, tvrdí 41,3 % opýtaných. A odpoveďou neviem odpovedalo 38,5 % opýtaných respondentov.

Graf č. 16: Venuje vaše mesto pozornosť bezdomovcom?

Väčšina opýtaných (43,6 %) hovorí, že nevie, či mesto v ktorom žijú, venuje pozornosť bezdomovcom. Štvrtina opýtaných (25,5 %) tvrdí, že ich mesto venuje pozornosť bezdomovcom, a 30,9 % opýtaných zasa tvrdí, mesto v ktorom žijú nevenuje pozornosť bezdomovcom.

Graf č. 17: Existuje na Slovensku viac foriem útulkov? (napr. zvlášť pre mužov a zvlášť pre ženy)

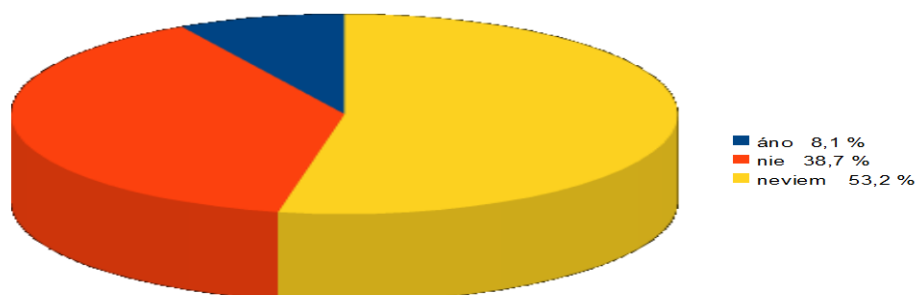
Na 17. otázku odpovedalo 26,4 % ľudí odpoveďou áno, je viac foriem útulkov na Slovensku. 11,8 % z opýtaných si myslí, že je na Slovensku len jedna forma útulkov. A 61,8 % z celkového počtu opýtaných nevie, či je jedna alebo viac foriem útulkov na Slovensku.

Graf č. 18: Viete čo je terénna sociálna práca?

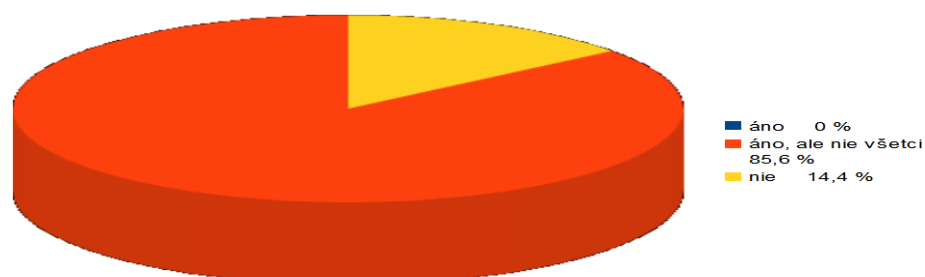
Väčšina opýtaných, teda 74,5 %, hovorí, že vie čo je terénna sociálna práca. Opak, teda že nevedia čo je terénna sociálna práca, tvrdí 25,5 % opýtaných respondentov.

Graf č. 19: Využíva sa podľa vás terénna sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami?

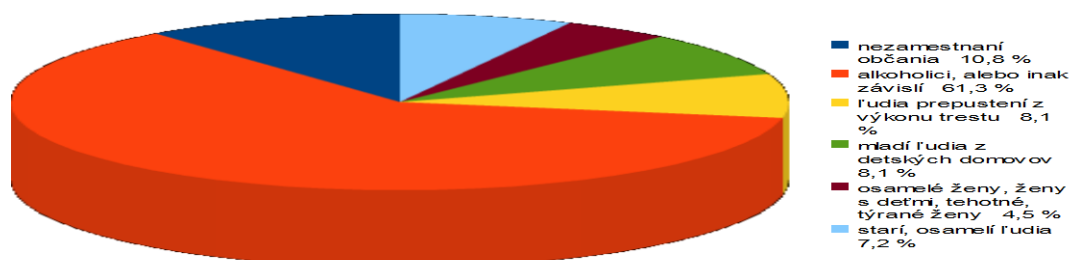
Podľa 38,7 % opýtaných respondentov na náš dotazník, sa terénna sociálna práca nevyužíva dostatočne pri práci s bezdomovcami. Presný opak tvrdí 8,1 % opýtaných a 53,2 % opýtaných nevie či sa terénna sociálna práca využíva dostatočne pri práci s bezdomovcami.

Graf č. 20: Sú bezdomovci podľa vás ochotní riešiť svoju situáciu?

Na otázku či sú bezdomovci ochotní riešiť svoju situáciu nikto neodpovedal áno, 85,6 % opýtaných odpovedalo, že sú ochotní, ale nie všetci a 14,4 % odpovedalo že nie.

Graf č. 21: Ktorá skupina obyvateľstva je podľa vás najviac ohrozená stratou domova?

Podľa výsledkov dotazníka sú najviac ohrození stratou domova alkoholici, alebo inak závislí občania, a to podľa 61,3 % opýtaných. Na druhom mieste je skupina nezamestnaní občania s počtom 10,8 % opýtaných. Tretie miesto obsadili dve skupiny a to – ľudia prepustení z výkonu trestu a mladí ľudia z detských domovov – obidve skupiny získali 8,1 % z celkového počtu. Skupina starí a osamelí ľudia tiež patria medzi ohrozené skupiny. Podľa dotazníka si 7,2 % opýtaných myslí, že táto skupina je najviac ohrozená stratou domova. Najmenej ľudí, 4,5 %, si myslí, že ohrozenou skupinou sú osamelé ženy, ženy s deťmi, tehotné a týrané ženy.

Graf č. 22: Kde najčastejšie prespávajú bezdomovci?

Výsledky dotazníka nám ukázali, že bezdomovci prespávajú podľa opýtaných respondentov na týchto miestach:

- 39,1 % si myslí že prespávajú na autobusových a železničných staniciach
- 38,2 % hovorí, že sú to opustené domy
- 16,4 % tvrdí, že ulica je miesto kde prespávajú bezdomovci
- a 6,4 % ľudí si uviedlo inú možnosť a to: parky a lesy, všade, všetky predchádzajúce možnosti, je to bezdomovcom jedno, hľadajú prístrešie a v zime teplo, alebo uvádzajú miesto pod mostom.

Graf č. 23: Viete, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci?

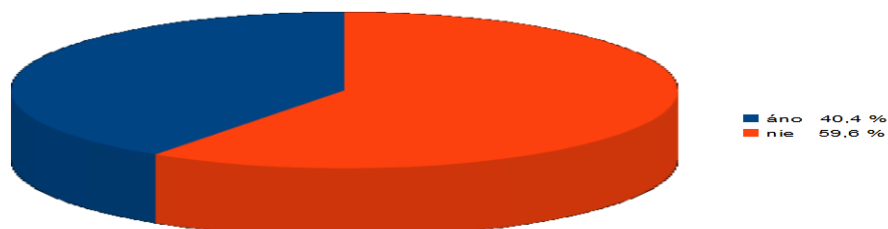
Nie všetci ľudia, podľa nášho dotazníka, vedia, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci. Áno hovorí 73,1 % opýtaných a nie 26,9 % opýtaných z celkového počtu.

Graf č. 24: Viete čo je nezisková organizácia?

84,7 % opýtaných tvrdí, že vie čo je nezisková organizácia. A 15,3 % odpovedalo, že nevie čo je nezisková organizácia.

Graf č. 25: Stretli ste sa niekedy s tým, že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo bezdomovcom

Na otázku číslo 25 či sa niekedy stretli ľudia s tým, že nejaká organizácia ponúkala jedlo na ulici bezdomovcom, odpovedalo áno 40,4 % opýtaných. O niečo viac ľudí, 59,6 %, odpovedalo nie – nestretli sa s tým, že by nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo bezdomovcom.

Výsledky

Náš dotazník vyplnilo 111 opýtaných respondentov, z čoho bolo 78 žien a 33 mužov. Respondenti boli vo veku od 20 do 51 a viac rokov. Väčšina respondentov si myslí, že za bezdomovectvo môže nedostatok financií, alkohol alebo iná závislosť. No niektorí uviedli, že je to vizitka nedbalosti spoločnosti, zlyhanie spoločnosti, lebo za socializmu bezdomovci neboli. Vedia že mnohí bezdomovci sú ochotní riešiť svoju situáciu.

Bezdomovci sa nachádzajú takmer vo všetkých mestách Slovenska – najmä na východnom a západnom Slovensku-, a hlavne v hospodársky slabších krajinách sveta. Stretávajú ich skoro všetci naši respondenti hlavne na ulici, či autobusovej alebo železničnej stanici. Nadpolovičná väčšina opýtaných cíti ľútosť k ľuďom bez domova, no sú aj ľudia, ktorí si bezdomovcov radšej nevšímajú. Súcitiaci pomohli bezdomovcom kúpou časopisu Nota Bene alebo im poskytli finančné prostriedky. Väčšinou si ľudia myslia, že bezdomovectvo sa prejavilo hlavne po roku 1989, kedy nastali zmeny spoločenských pomerov, ktoré spôsobili pokles životnej úrovne obyvateľstva. Zhodli sa na tom, že otázka bezdomovectva nie je riešená dostatočne, a mala by ju riešiť hlavne vláda, mestá a obce, keďže vo väčšine miest sa nenachádza žiaden útulok, alebo nocľaháreň. Nie veľa ľudí vie, že na Slovensku máme viac druhov útulkov, napr. útulok pre mužov, pre ženy, matky s deťmi. Väčšina opýtaných vie čo je terénna sociálna práca, ale nevie či je pri práci s bezdomovcami využívaná dostatočne.

Málokde stretáme na ulici nejakú organizáciu, ktorá by ponúkala bezdomovcom jedlo zadarmo. Skôr dostanú bezdomovci nejaké veci (šatstvo, stravu) prostredníctvom charity.

Diskusia a odporúčania pre prax

Prieskumom sme získali pohľad ľudí na bezdomovcov, na problematiku bezdomovectva.

Ľudia potrebujú domov. Od prírody sa nedokážeme obísť bez prístrešku i v tej najprimitívnejšej forme. Je veľkou tragédiou našej doby a symptómom zmätených hodnôt, že niektorí ľudia sú nútení žiť bez vlastného domova – uprostred blahobytu v 21. storočí. Kde boli všetci títo ľudia v socialistickom zriadení? Vyhýbať sa pracovnej povinnosti znamenalo byť príživníkom, čo zákon trestal, takže boli zamestnaní. V dôsledku spoločensko-ekonomického vývoja po roku 1989 u nás sa prudko zvýšil počet osôb, ktoré sa dostali do nepriaznivej životnej situácie. Po novembri 1989 sa

situácia zmenila – mnohí ktorí prerušili kontakty s rodinami a bývali na rôznych ubytovniach a v Čechách sa vrátili na Slovensko, ale domov ich tu už nečakal, domy zbúrané, predané, zmenili majiteľov,... a tak sa „navrátilci“ stali bezdomovcami. Takisto aj tí, čo v čase „revolúcie“ boli vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe.

Starostlivosť o bezdomovcov sa v súčasnosti uskutočňuje predovšetkým na miestnej úrovni v spolupráci miestnych úradov s mimovládnyimi a charitatívnymi organizáciami.

Bezdomovectvo je špecifický druh spoločenského handicapu, ktorý sa zatiaľ spoločnosti nedarí riešiť. Zatiaľ iba riešime jeho dôsledky a snažíme sa o prevenciu. Neriešenie tohto problému stojí spoločnosť nemalé prostriedky.

Záver

Bezdomovci sú fenoménom, s ktorým sa na Slovensku stretávame od 90. rokov. Väčšina sa nimi stala súhrou nepriaznivých okolností, no sú aj takí, pre ktorých je život na ulici životným štýlom (Masaryk, Mačkinová, 2015a).

Najlepšia cesta boja proti chudobe a sociálnej exklúzii je predchádzať životným krízam vedúcim k sociálnemu vylúčeniu. Bezdomovci – občania bez prístrešia, patria z hľadiska reálneho sociálneho vylúčenia medzi najohrozenejšie skupiny. Ich návrat do pôvodného prostredia, nájdenie si práce, bývania, obnovenie rodinných vzťahov a sociálnych väzieb je veľmi sťažené stratou rodinného, pracovného, ekonomického a spoločenského zázemia (Masaryk, Mačkinová, 2015b).

Denné a nočné zariadenia pre bezdomovcov, doplnené prácou terénnych pracovníkov a možnosťou ošetrovania sú prvým krokom systémového riešenia. Skúsenosti zo zahraničia ukazujú, že kombináciou týchto služieb sa podarilo znížiť počet bezdomovcov až o dve tretiny.

Niekedy komunitný režim vyžaduje ako protihodnotu prácu či symbolickú platbu. Pomoc bezdomovcom – osobitne ubytovanie – je viazané na podmienku, že osoba nesmie byť pod vplyvom návykových látok. Budovanie útulkov, nocľahární a nízkoprahových centier naráža na „verejné znepokojenie“ miestnych obyvateľov, ktorí sa obávajú rastu kriminality vo svojej štvrti. Existujú však aj príklady, kedy sa komunita bezdomovcov dokázala integrovať do prostredia majority (Mačkinová, Štiavnicka, 2013).

Človek by mal dostať šancu, aby mohol znovu „naštartovať“. Keď len poradiť, usmerniť, napriamiť inam, dať nádej a šancu. Mnohí opustili svoj domov, lebo im už neposkytoval „domov“ – večné hádky, nedorozumenia, často aj zo vzdoru voči osudu, alebo v snahe zachovať si dôstojnosť a trochu sebaúcty, zbalí si kufor a odíde – k priateľovi, k bratovi, ku krstným rodičom, k babičke. Za niekoľko dní mu už ale všade dávajú jasne najavo, že narúša súkromie a integritu rodiny – zbalí si kufor a ide ďalej. Možno k iným známym, možno už niet kam a zostáva ulica. Najvernejším priateľom sa často stáva alkohol, ktorý pomôže na pár hodín zabudnúť, posilní sebavedomie, príjemne zohreje. Hygiena je nedostatočná, v práci dostane výpoveď, stratí doklady – k trestnému činu je už iba krok.

Žijeme v období obrovského technického pokroku, čo sa následne premieta do zrýchleného životného tempa. Akoby nezostávalo času na lásku, nehu, čaro všedného dňa, deti, rodinu. Vytráca sa čas na vytváranie a prežívanie najdôležitejších pocitov, ktoré môže poskytnúť len rodina – pocit bezpečia, istoty, dôvery. Svet s prevráteným rebríčkom hodnôt treba začať zlepšovať v rodine. Tam sa učíme láske, úcte k hodnotám i k druhým ľuďom. Lásky nikdy nie je dosť. Ak chýbala, prejaví sa to, v detstve, či neskôr v dospelosti.

Zoznam bibliografických odkazov

MAČKINOVÁ, M. a D. ŠTIAVNICKÁ., 2013. Znížený sociálny status vplyvom dlhodobej nezamestnanosti In: *Medzinárodná vedecká konferencia Dopady hospodárskej krízy na kvalitu života, zdravia a sociálnu oblasť* [Zborník vedeckých prác a abstraktov]. - Prešov : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.on, detašované pracovisko b..P.P. Gajdiča v Prešove, 2013. - ISBN 978-80-89464-23-4. - S. 379-392.

MASARYK, V., a M. MAČKINOVÁ., 2015 a. Bezdomovec v zdravotníckom zariadení v Slovenskej republike. In: *Sociální a zdravotní služby ve prospěch integrace sociálně a zdravotně znevýhodněných*. 4. ročník mezinárodní vědecké konference, Praha, ČR, 9.4.2015 [Sborník]. - Příbram : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava; Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna, Příbram, 2015. - ISBN 978-80-905973-9-6. - S. 41-47.

MASARYK, V., a M. MAČKINOVÁ. 2015 b. Homeless in Health Device in the Slovak Republic [4. ročník mezinárodní vědecké kongerence, Praha, ČR, 9.4.2015]
In: Sociální a zdravotní služby ve prospěch integrace sociálně a zdravotně znevýhodněných [Sborník]. - Příbram : Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce

Kontakt

Ing. Peter Matyšák, PhD.

Vysoká škola sv. Alžbety

Katedra sociálnej práce

Bratislava